

เขาพระวิหารสมบัติของสองชาติ (ไทย-เขมร)

สุดจิต นิमितกุล

เมื่อปี 2505 สมัยผู้เขียนเรียนอยู่ปี 4 คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ร่วม
เดินขบวนกับนิสิตจุฬาฯ
เพื่อคัดค้านคำตัดสิน
ของศาลโลกที่ตัดสินให้
เขาพระวิหารเป็นของ
กัมพูชา หลังจากนั้นก็
เจ็บหายไประยะหนึ่ง
สนใจทั้งไทย และ
กัมพูชา เข้าใจว่าใน
กัมพูชามีการสู้รบกัน
ตลอดเวลา มีการฆ่า

ล้างเผ่าพันธุ์คนตายเป็นล้าน ส่วนประเทศไทยนั้นก็ไม่มีใครให้ความสนใจเพราะนอกจากจะ
อยู่ห่างไกลถึงจังหวัดศรีสะเกษ มาเมื่อ 2-3 ปีนี้ เขาพระวิหารได้รับความสนใจอีกครั้งเมื่อ
กัมพูชาจะขึ้นทะเบียนเขาพระวิหารเป็นมรดกโลก แต่ไทยคัดค้าน คนทั่วไปเข้าใจมาตลอดว่า
ศาลโลกตัดสินให้เขาพระวิหารเป็นของกัมพูชา และคนไทยได้รับแจ้งว่าเฉพาะตัวเขาพระ
วิหารเท่านั้นที่เป็นของกัมพูชา ส่วนพื้นที่รอบๆ เป็นของไทย ความเข้าใจของคนไทยเข้าใจใน
แนวนี้มาตลอด และข้อเท็จจริงแต่เดิมทางขึ้นเขาพระวิหารขึ้นได้ทางเดียวคือทางไทย ดังได้
กล่าวมาแล้วว่าแต่เดิมทั้งสองประเทศไม่ได้สนใจเพราะมีเรื่องอื่นที่จะทำมีมาก ผู้เขียนเอง
หลังจากปี 2505 มาแล้วก็ไม่ได้สนใจอีกเลย จนเมื่อมาดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมการเร่งรัด

พัฒนาชนบท เมื่อปี 2544 และปีต่อๆ มาได้พยายามติดต่อเพื่อจะหาโอกาสไปศึกษา แต่ได้รับแจ้งมาตลอดว่า เขาพระวิหารปิดตลอดมา เป็นอันว่าไม่ได้มีโอกาสเข้าไปเยี่ยมชมหรือศึกษา ผู้เขียนสนใจเรื่องเขาพระวิหารในหลายมิติ กล่าวคือ กัมพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้านไทย มีรากเหง้าและประเพณีต่างๆ คล้ายคลึงกับไทย กัมพูชาขอขึ้นทะเบียนเขาพระวิหารเป็นมรดกโลกเป็นอีกมิติหนึ่ง ผู้เขียนมีประสบการณ์ที่เคยเป็นผู้แทนไทยร่วมไปกับศาสตราจารย์ อุดุล วิเชียรเจริญ และเจ้าหน้าที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปเข้าประชุมคณะกรรมการมรดกโลกอีกมิติหนึ่ง ครอบครัวของผู้เขียนเคยรับราชการที่จังหวัดปราจีนบุรีทั้งที่ยังมิได้แยกเป็นจังหวัดสระแก้ว และแยกแล้ว โดยผู้เขียนพิจารณาเห็นว่าจังหวัดปราจีนบุรีเป็นเสมือนบ้านแห่งที่สองของครอบครัว นิमितกุล โดยที่จำไพ นิमितกุล ซึ่งเป็นพี่ชายคนโตเคยเป็นนายอำเภอหลายอำเภอ ทั้งอำเภอกบินทร์บุรี อำเภออรัญประเทศ และอำเภอเมืองปราจีนบุรี และขึ้นเป็นปลัดจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด และไปเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชร ส่วนผู้เขียนเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรีในภายหลัง

ในฐานะกัมพูชาเป็นเพื่อนบ้านไทย มีประวัติ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาคคล้ายคลึงกับไทย จากความรู้และประสบการณ์ของผู้เขียน ผู้เขียนเข้าใจว่าไทยเริ่มเป็นรัฐไทยเมื่อ 800 ปีที่แล้ว สมัยกรุงสุโขทัย สมัยพ่อขุนรามคำแหง ในสมัยนั้นก่อนที่กรุงสุโขทัยจะเป็นราชธานีก็ปรากฏว่ามีชนชาวจีน มอญ ไทย และเขมร อยู่ปะปนกันมาก่อน มีความคุ้นเคย ขนบธรรมเนียม ความเป็นอยู่ และภาษาไทยกับลาวใกล้เคียงกันมากในอีสาน ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน แต่เราไม่เคยคุ้นเคยกับกัมพูชามากนัก ทั้งๆ ที่ทั้งภาษาเขียนและภาษาพูดหลายตัวเขียนเหมือนกัน เช่น เลข ๑ กัมพูชาก็เขียน ๑ เหมือนกัน อธิปไตยกัมพูชาอ่านว่า อธิปไตย และรัฐมนตรี กัมพูชาเรียกและอ่านว่า รัฐมนตรี เป็นต้น ฉะนั้น ยังมีภาษาพูดและภาษาเขียนอีกเป็นจำนวนมากที่เขียนและอาจเหมือนหรือคล้ายคลึงกันถ้าเราสนใจ และพยายามเข้าใจก็จะเห็นได้ว่า เราอาจจะมาจากรากเดียวกันไม่มากนักน้อย การแสดง การรำ แทบจะกล่าวได้ว่า เหมือนกัน ชาวต่างชาติอาจจะแยกไม่ออกว่าเป็นไทย หรือ เขมร สรูป ประเพณี วัฒนธรรม การเขียน และการพูด คล้ายคลึงกันมาก อาจจะมาจากแหล่งเดียวกัน ถ้าให้ความสนใจ และเข้าใจสิ่งต่างๆ ก็น่าจะพัฒนาไปในทิศทางที่ดีคล้ายลาวกับไทย ที่พิจารณาว่าเป็นบ้านพี่เมืองน้อง ซึ่งในอนาคตไทยกับกัมพูชาหรือเขมร อาจเป็นบ้านพี่เมืองน้องเช่นกัน ผู้เขียนเข้าใจว่าชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณชายแดนอาจมีญาติ และข้ามไปมาหาสู่กัน อาจจะรู้สึกเช่นนั้นไม่มากนักน้อย

ในส่วนที่เกี่ยวกับมติจังหวัดปราจีนบุรี เป็นบ้านแห่งที่สองของครอบครัว นิमितกุล คือ ได้กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ชายแดนไทย-กัมพูชา ในบริเวณอรัญประเทศ และปอยเปต อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไม่ไกลนัก เดินทางไม่เกิน 2 โมงก็ถึงชายแดนแล้ว ตามความรู้สึกของผู้เขียน เมื่อเข้าไปรับหน้าที่ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรีบริเวณแถวนี้ถูกทิ้งไปค้อยได้รับความสนใจ ฉะนั้น ถ้าย้ายไปเมื่อปี พ.ศ. 2490 กวๆ จะแทบไม่ค้อยมีการพัฒนาพื้นที่เท่าใดนัก ชาวบ้านอยู่ตามมีตามเกิด โครงการจากรัฐบาลมีน้อยมาก อาจกล่าวได้ว่าปราจีนบุรีเป็นจังหวัดที่ด้อยที่สุดในบรรดาจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยกัน เช่น ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด มีความเจริญรุ่งเรืองมาก ปราจีนบุรี ขาดแคลนทั้งโครงสร้างพื้นฐานหลักๆ การพัฒนาเรื่องต่างๆ ยังล่าช้า แม้การศึกษา กล่าวได้ว่าเด็กและเยาวชนจังหวัดปราจีนบุรีไม่มีโอกาสเหมือนเยาวชนในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เมื่อสิบกว่าปีมานี้มีการรบบฟุ้งกันในเขมร บริเวณนี้ได้รับความสนใจมากขึ้น โดยเฉพาะรัฐบาลโดยเฉพาะผู้นำและนายทหารเดินทางเข้าออกบ่อย แต่ก็เฉพาะบริเวณอำเภอชายแดนเท่านั้น ส่วนพื้นที่อื่นๆ ในจังหวัดปราจีนบุรี และสระแก้ว ก็ยังคงล่าช้าและพัฒนาไม่มากนัก เมื่อ 4-5 ปีที่แล้ว การเดินทางจากอรัญประเทศในนครวัด นครทม ต้องใช้เวลาไม่น้อยกว่า 5-6 ชั่วโมง ทั้งนี้เพราะการเดินทางไม่สะดวกเป็นทางชนบท ซึ่งระยะทางเพียง 150 กิโลเมตร เท่านั้น เดี่ยวนี้ทางเขมรสร้างทางเสร็จแล้วใช้เวลาเพียง 1 ชั่วโมง 30 นาที เท่านั้น เมื่อ 10 ปีก่อน ผู้เขียนเคยไปราชการที่เขมร ทั้งที่พนมเปญ และนครวัด นครทม โดยทางเครื่องบิน ได้สังเกตเห็นชาวยุโรปจำนวนมากยื่นเข้าคิวนมพิพิธภัณฑน์ ซึ่งมีของเก่า นานาชนิด รวมทั้งนครวัด และนครทม ก็มีฝรั่งมากเช่นกัน ตกเย็นไปทานอาหารเย็น นอกจากมีการแสดงรำในชุดต่างๆ แล้ว มีการแสดงรามาเกียรติด้วย เหมือนไทยทุกอย่าง ผู้เขียนประทับใจในการบริหารจัดการเข้าชมนครวัด และนครทม ที่เก็บเงินเป็นดอลลาร์สหรัฐฯ รวมทั้งโรงแรมต่างๆ คิดค่าใช้จ่ายเป็นดอลลาร์สหรัฐฯ เช่นกัน ผู้เขียนคาดการณ์ตั้งแต่นั้นว่า การท่องเที่ยวของเขมรจะเป็นที่นิยมทั้งจากประเทศไทย และต่างประเทศมาจนบัดนี้ ความจริงดังกล่าวก็เกิดขึ้นให้เห็นได้ชัดตามที่คาดการณ์ไว้แทบทุกประการ ฉะนั้น อนาคตเขมรจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ และจะมีผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมรุดหน้าไปอย่างมากมาย อันจะส่งผลให้เกิดการกินดีอยู่ดีแก่ประชาชนโดยทั่วไป ผลจากนครวัด นครทม ซึ่งเป็นมรดกโลก และมีการบริหารจัดการที่ดี มีประสิทธิภาพ เป็นแนวทางซึ่งผู้เขียนเชื่อว่ามีการบริหารจัดการที่ดี มีประสิทธิภาพ เป็นแนวทางซึ่งผู้เขียนเชื่อว่ารัฐบาลเขมรจะใช้เป็นแนวทางบริหารจัดการเขาพระวิหารต่อไป

สำหรับมรดกโลก เนื่องจากผู้เขียนได้กล่าวแล้วว่าได้เคยมีประสบการณ์ไปประชุม
ในนามรัฐบาลไทยเป็นครั้งแรก เพื่อเสนอหัวข้อแข่งขันมรดกโลกเมื่อปี 2534 ยูเนสโก
สหประชาชาติเป็นองค์การรับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับมรดกโลก ซึ่งปกติจะแบ่งมรดกโลกเป็น
2 ประเภท คือ มรดกโลกทางธรรมชาติ (Nature) กับมรดกโลกที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man made)
มรดกทางธรรมชาติ ได้แก่ ป่าไม้ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ ภูเขา ทะเล อุทยาน แหล่งน้ำ และมรดก
อื่นๆ ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ส่วนมรดกที่คนทำขึ้นนั้น ได้แก่ ศาสนสถาน อาคารเก่าแก่ วัดวา
อาราม ที่อยู่อาศัย เป็นต้น เมื่อปี 2534 จึงเป็นครั้งแรกที่ได้เสนอขอขึ้นทะเบียนมรดกโลกทาง
ธรรมชาติ คือ หัวเขาแข้ง ซึ่งเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่มีเอกลักษณ์เด่น ทั้งแง่มีสัตว์ป่า
นานาชนิดที่หายาก และกำลังจะสูญพันธุ์ เช่น เสือ กระทิง ควายป่า นกยูง เป็นต้น มีลำห้วย
ไหลผ่านกลางเขต และเขตป่ามีความสมบูรณ์ ควรแก่การอนุรักษ์ อีกประการหนึ่ง การเป็น
ผู้แทนของไทยไปประชุมคณะกรรมการมรดกโลกครั้งแรกและครั้งนี้ ได้เชิญผู้ว่าราชการ
จังหวัดซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง ในระดับพื้นที่ ซึ่ง ดร. อดุลย์ วิเชียรเจริญ ในฐานะหัวหน้า
คณะได้แนะนำแก่ที่ประชุม และที่ประชุมเห็นเป็นตัวอย่างที่ดี ที่ประเทศของตนจะได้นำ
แนวความคิดนี้ไปปฏิบัติบ้าง รูปแบบนี้หรือ Model นี้ นอกจากจะเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ
แล้ว เมื่อได้รับอนุมัติให้ไทยขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกแล้ว หน้าที่สำคัญจะต้องมีแผนบริหาร
จัดการมรดกโลกนั้นในการดูแลและอนุรักษ์ต่อไป จากตัวอย่างของหัวเขาแข้ง ผู้เขียนใน
ฐานะผู้ว่าราชการจังหวัดเจ้าของพื้นที่ได้ตระหนักและมีภาระ (Commitment) ที่จะไปต้อง
กลับมาทำแผนบริหารจัดการอย่างจริงจังตามที่ได้อธิบายไว้กับคณะกรรมการมรดกโลก งาน
ชิ้นแรกก็คือ ประชาสัมพันธ์ให้คนไทยและคนทั่วโลกรู้ว่า บัดนี้หัวเขาแข้งเป็นมรดกโลกแล้ว
โดยการประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบเพื่อปลุกกระแสอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่า โดยจัดให้มีการ
ฉลองวันมรดกโลก ซึ่งจัดมาถึงปัจจุบัน ในการจัดทำแผนบริหารจัดการหัวเขาแข้งมรดกโลก
ผู้เขียนได้ริเริ่มให้มีการจัดทำแผนจัดการเขตกันชนขึ้น (Buffer Zone Management Plan)
โดยเชิญ อาจารย์ ดร. อมรา พงศ์สาทิส ผู้อำนวยการสถาบันสังคมศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัยเป็นที่ปรึกษา และจังหวัดอุทัยธานีได้ขอความช่วยเหลือทางการเงินจากกองทุน
สัตว์ป่าโลก (World Wildlife Fund ; W.W.F.) ต่อมา กรม. ได้มีมติเมื่อปี 2535 โดยทำแผน
จัดการเขตกันชนอนุมัติให้จังหวัดอุทัยธานีดำเนินตามแผนดังกล่าว ในแผนดังกล่าวเป็นเวลา
5 ปี (พ.ศ. 2536- พ.ศ. 2540) ได้เป็นผั้การส่งเสริมอาชีพของประชาชนในเขตกันชนการ
พัฒนาสังคม ต่อมาการพัฒนาเขตกันชนนี้ได้รับการสนับสนุนจากองค์การนาซาตัวอย่าง
กว้างขวาง ปฏิเสธไม่ได้ว่าการจัดการพื้นที่กันชนหรือในภาษาชาวบ้านคือ โครงการนุ่
ผ้าขาวม้าเฝ้าเพชร ซึ่งหมายความว่า หัวเขาแข้งมรดกโลกเปรียบเสมือนเพชรอันล้ำค่า ส่วน

ชาวบ้านที่อยู่รอบๆ มีความเป็นอยู่ยากจน เดิมใช้เซตห้วยขาแข้งเป็นตลาดซื้อสินค้า (Super Market) คือ ตัดไม้ทำลายป่า ล่าสัตว์ ชาวบ้านมีผ้าขาวม้าผืนเดียวจึงเปรียบว่าคนจนดูแลเพชร ซึ่งทางราชการต้องให้การดูแล เพราะคนเหล่านี้เป็นหูเป็นตาให้แก่ทางราชการในการดูแลป่า และอนุรักษ์สัตว์ป่า

ต่อมาอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ซึ่งเป็นอุทยานแห่งแรกของประเทศไทยได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติของประเทศไทยแห่งที่ 2 ปรากฏว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ของเขาใหญ่ขึ้นอยู่กับจังหวัดปราจีนบุรี ส่วนที่เหลือขึ้นอยู่กับจังหวัดนครราชสีมา และนครนายก ผู้เขียนได้มีโครงการจัดทำโครงการ ทั้งส่งเสริมอนุรักษ์มรดกโลกดังกล่าวอย่างน้อย 2 โครงการ ได้แก่ โครงการอยู่กับเขาใหญ่ และโครงการล่องแห่งหินเพิง ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วว่าได้เคยเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการมรดกโลก และได้ติดตามงานด้านนี้มาตลอดอาจกล่าวได้ว่าปัจจัยที่เป็นอันตรายแก่มรดกโลก อย่างน้อยมี 2 ส่วน คือ โครงการของทางราชการ และประชาชนโดยทั่วไป ฉะนั้น ถ้าจะคงรักษา อนุรักษ์มรดกโลกให้ยั่งยืนจะต้องดูแลจัดการกับปัจจัยทั้งสองเรื่องนี้อย่างใกล้ชิด ในโอกาสที่เขมรกำลังจะเสนอเขาพระวิหารขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางศิลปกรรม และเขมรเองก็มีมรดกโลกแห่งหนึ่งคือ นครวัด นครทม ซึ่งอยู่ใกล้กับชายแดนของไทยมากดังได้กล่าวมาแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า มรดกโลกทั้งทางธรรมชาติและศิลปกรรม เป็นสมบัติของชาวโลกที่ได้รับการยกย่องและทั้งสองประเทศคือไทยและเขมร ซึ่งเขตแดนติดต่อกัน ไทยมีมรดกโลกทางธรรมชาติที่ดีเด่น ทั้งห้วยขาแข้ง และอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ส่วนเขมรมีมรดกโลกทางศิลปกรรม คือ นครวัด นครทม และกำลังจะขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางศิลปกรรมอีกแห่งหนึ่ง คือ เขาพระวิหาร ผู้เขียนเห็นว่าจากข้อเท็จจริง ศาลโลกได้ตัดสินเขาพระวิหารเป็นของเขมร ส่วนบริเวณรอบพื้นที่เป็นของไทย และอยู่ติดชายแดนไทย-เขมร ควรมีแผนบริหารจัดการทั้ง 2 ประเทศร่วมกัน จัดการทั้งสองประเทศร่วมกันดูแลและจัดการผลประโยชน์ร่วมกัน เราจะชอบหรือไม่ชอบอย่างไรในฐานะทั้งสองประเทศมีเขตแดนติดต่อกันเราคงต้องยอมรับสภาพและเจรจาต่อไป อาจจะถูกใจบ้างไม่ถูกใจบ้างก็ต้องรับสภาพต่อไป ผู้เขียนได้เคยมีโอกาสต้อนรับทั้งนายกรัฐมนตรีสมเด็จเจสซุนเซน และภรรยา ที่จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งเอกชนเชิญมา เคยนั่งคุยกันและแจ้งให้ท่านทราบว่า ปราจีนบุรีอยู่ใกล้ชายแดนมาก ควรมีการเข้าออกบ่อยๆ เพื่อสานสัมพันธ์ต่อไป ส่วนรองนายกรัฐมนตรีชองแข่งก็ได้พบ 2-3 ครั้ง ทั้งที่กรุงเทพฯ และที่ภูเก็ต ไทยก็คงต้องติดต่อกันให้มากยิ่งขึ้นเพื่อความสัมพันธ์อันดี

